

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«РОЗРОБЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ
О. МАДЕЙРА (ПОРТУГАЛІЯ) ТА ЙОГО ПРОСУВАННЯ
НА РИНКУ УКРАЇНИ»**

Студента 4 курсу, 19 групи,
освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 242 «Туризм»
освітньої програми «Міжнародний
туризм»

_____

підпис студента

Науковий керівник
канд.пед.наук,
доцент

_____

підпис керівника

Гарант освітньої програми
канд.держ.упр.,
доцент

_____

підпис гаранта

Клименко
Максима
Володимировича

Клімова Алла
Миколаївна

Кравцов Сергій
Станіславович

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет
Факультет ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Кафедра туризму та рекреації
Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 242 «Туризм»
Освітня програма «Міжнародний туризм»

Затверджую

Зав. кафедри

Тетяна ТКАЧЕНКО

« ____ » _____ 2022р.

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентіві**

Клименко Максиму Володимировичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи:

«Розроблення екологічного туру територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України»

Затверджена наказом ректора від «01» листопада 2022 р. № 2900

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: до 02.06.2023 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета роботи: дослідити теоретичні засади і розробити практичні рекомендації щодо розроблення екологічного туру територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України.

Об'єкт дослідження: процес розроблення та просування продукту екологічного туризму на ринку туристичних послуг.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні засади процесу розроблення екологічного туру територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

- 1.1. Теоретичний базис екологічного туризму
- 1.2. Діагностика ринку та тенденцій розвитку екологічного туризму
- 1.3. Ресурсний потенціал о. Мадейра (Португалія) для розвитку екологічного туризму

РОЗДІЛ 2. ПРОЄКТ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ О. МАДЕЙРА (ПОРТУГАЛІЯ) ТА ЙОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ УКРАЇНИ

- 2.1. Розроблення маршруту та програми туру
- 2.2. Заходи та інструменти просування екологічного туру на ринку України
- 2.3. Економічне обґрунтування реалізації туру

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1.	Вибір і затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	01.09.2022-25.11.2022	01.11.2022
2.	Оформлення і затвердження завдання на роботу	28.11.2022-23.12.2022	21.12.2022
3	Написання та попередній захист 1 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	26.12.2022 - 10.02.2023	10.02.2023
4.	Написання та попередній захист 2 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	11.02.2023-21.04.2023	21.04.2023
5.	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	22.04.2023-08.05.2023	08.05.2023
6.	Представлення роботи на кафедру та попередній захист у комісіях	09.05.2023-26.05.2023	26.05.2023
7.	Доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	27.05.2023-01.06.2023	01.06.2023
8.	Представлення готової зшитої випускної кваліфікаційної роботи на кафедру	до 02.06.2023	02.06.2023
9.	Захист випускної кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	Згідно з розкладом	

6. Дата видачі завдання «21» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи Клімова А.М.
(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Кравцов С.С.
(прізвище, ініціали, підпис)

9. Завдання прийняв до виконання студент Клименко М.В.
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

Студент Клименко М.В. виконав випускну кваліфікаційну роботу на тему «Розроблення екологічного туру територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України» відповідно до вимог освітньої програми «Міжнародний туризм» за спеціальністю «Туризм».

У вступі роботи обґрунтовано актуальність теми, наведено характеристику сучасного стану досліджуваної проблеми, визначено мету і завдання, зазначено об'єкт і предмет дослідження.

У першому розділі випускної кваліфікаційної роботи «Теоретико-прикладні засади формування туристичного продукту екологічного туризму» автором вивчено та проаналізовано теоретичний базис екологічного туризму, продіагностовано ринок екологічного туризму та ресурсний потенціал о. Мадейра (Португалія) для розвитку екологічного туризму.

У другому розділі випускної кваліфікаційної роботи «Проект екологічного туру територією територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України» розроблено маршрут та програма туру, запропоновано заходи та інструменти просування екологічного туру на ринку України, проведено економічне обґрунтування реалізації туру.

Після перевірки роботи на унікальність тексту виявлені недоліки усунені. Електронну версію випускної кваліфікаційної роботи отримано для передання до репозитарію ДТЕУ.

Дослідження є самостійною авторською роботою, завершеною згідно з поставленою метою та визначеними завданнями.

Випускна кваліфікаційна робота Клименко М.В. відповідає встановленим вимогам та рекомендується до захисту в екзаменаційній комісії.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

Клімова А.М.
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____

(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента _____

Клименко М.В.
(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____

Кравцов С.С.
(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____

Ткаченко Т.І.
(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2023р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ.....	9
1.1. Теоретичний базис екологічного туризму.....	9
1.2. Діагностика ринку та тенденцій розвитку екологічного туризму.....	17
1.3. Ресурсний потенціал о. Мадейра (Португалія) для розвитку екологічного туризму.....	20
РОЗДІЛ 2. ПРОЄКТ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ О. МАДЕЙРА (ПОРТУГАЛІЯ) ТА ЙОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ УКРАЇНИ.....	25
2.1. Розроблення маршруту та програми туру.....	25
2.2. Заходи та інструменти просування екологічного туру на ринку України...	28
2.3. Економічне обґрунтування реалізації туру.....	33
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40

ВСТУП

Актуальність теми: екологічний туризм є новим напрямком рекреаційно-туристської діяльності. Серед основних цілей таких подорожей - прагнення людей до спілкування з природою. Визначення туристичного потенціалу острова Мадейра, як ресурсної бази дає змогу визначити перспективи розвитку екологічного туризму в Португалії, а також його етапів і напрямків. Це своєю чергою допоможе проаналізувати стан туристичної індустрії Португалії, можливі перешкоди розвитку екотуризму й сприятиме створенню унікальних туристичних продуктів, розробці стратегій просування їх на туристичному ринку України та популяризації екологічного туризму

Мета роботи – визначення перспектив розвитку екологічного туризму на острові Мадейра та напрямків популяризації екотуризму на українському ринку туристичних послуг.

Завдання роботи:

- розглянути теоретичний базис екологічного туризму;
- провести діагностику ринку й тенденцій розвитку екологічного туризму;
- розглянути ресурсний потенціал о. Мадейра (Португалія) для розвитку екологічного туризму;
- провести розроблення маршруту та програми туру;
- визначити заходи й інструменти просування екологічного туру на ринку України;
- дати економічне обґрунтування реалізації туру.

Об'єкт дослідження: процес розроблення та просування продукту екологічного туризму на ринку туристичних послуг.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні засади процесу розроблення екологічного туру територією о. Мадейра (Португалія) та його просування на ринку України

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку екологічного туризму розглядалися в працях таких світових вчених: А. Буркард, Г. Цебалос-

Ласкурейн, П. Ротоу, Дж. Холлоуей та інших. Серед вітчизняних науковців можна відзначити: Ю. Гуменюк, Ю. Бережну, С. Панченко, Л. Кобанець, Т. Ткаченко, В. Храбовченко, О. Бейдик, В. Брич, М. Крачило, В. Гетьман, О. Дмитрук, Я. Олійник, А. Добрянську, В. Вишневецького, І. Смаль та ін.

Методи дослідження: в роботі були застосовані методи аналізу й синтезу – для вивчення понятійно-термінологічного апарату дослідження, метод порівняння – для дослідження змін в статистиці турпотоків, метод узагальнення – виділення головних аспектів у передумовах та етапах розвитку екотуризму, визначення основних перешкод і перспектив розвитку екологічного туризму в Португалії; індукція та дедукція – формування можливих перспектив розвитку екотуризму з огляду на сучасний стан індустрії туризму, гіпотетичний метод – формування власних рекомендацій щодо популяризації екологічного туризму. Інформаційна основа дослідження складається з матеріалів статистичних публікацій, звітів міжнародних туристичних організацій й літературних джерел, наукових праць вітчизняних й зарубіжних вчених періодичних видань, інформації з мережі Інтернет тощо.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Теоретичний базис екологічного туризму

Туризм – вид економічної діяльності, що пов'язаний з обслуговуванням осіб, які тимчасово перебувають поза місцем свого постійного проживання [32].

Закон України «Про туризм» трактує цю категорію як «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в пізнавальних, оздоровчих, професійно-ділових або інших цілях без провадження оплачуваної діяльності в пункті, куди особа від'їжджає [12].

Туристичний бізнес – це єдина економіко-технологічна система формування й реалізації туристичного продукту для задоволення попиту на турпослуги. Він охоплює 4 основні елементи:

- виробництво турпослуг;
- комплектування турпродукту;
- продаж турпродукту чи окремої послуги;
- споживання турпродукту або послуги) [15].

Суб'єктами, які здійснюють туристичну діяльність, є:

– туристичні оператори – юридичні особи, утворені згідно законодавства України, діяльністю яких є виключною організація й забезпечення створення турпродукту, продаж і надання турпослуг, а також провадження посередницької діяльності з надання супутніх послуг і якими у встановленому порядку була отримана ліцензія на туроператорську діяльність;

– туристичні агенти – юрособи, що створені згідно законодавства України, фізичні особи

– суб'єкти підприємницької діяльності, якими здійснюється посередницька діяльність із продажу турпродукту туроператорів й турпослуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також реалізація супутніх послуг, якими у

встановленому порядку була отримана ліцензія на туроператорську діяльність;

– інші суб'єкти підприємницької діяльності, якими надаються послуги з тимчасового розміщення та проживання, харчування, розважальних екскурсійних або інших турпослуг;

– екскурсоводи, гіді-перекладачі, провідники, спортінструктори, й інші фахівці туристичного супроводу [29].

Останніми роками в світі відзначається бурхливий розвиток екологічного туризму, що пояснюється погіршенням стану навколишнього природного середовища у великих містах, перенаселеністю традиційних популярних районів відпочинку – гірських курортів, узбережжя морів тощо, а також зростанням добробуту людей та кількості вільного часу, який вони хотіли б присвятити туризму [26].

Серед вчених наразі відсутній єдиний підхід щодо визначення терміну екологічний туризм.

В таблиці 1.1 представлено визначення різними авторами терміну «екологічний туризм»:

Таблиця 1.1

Визначення терміну «екологічний туризм» різними авторами

Автор	Визначення
О. Ю. Дмитрук	інтегруючий напрямок рекреаційної діяльності, спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що реалізується через екологізацію всіх видів туристичної діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання
Г. Цебаллос-Ласкурейн	поєднання подорожі до відносно незмінених природних зон, з обов'язковим об'єктом дослідження, разом з повагою та турботою до дикої природи, живих організмів та культури, спільно із сприянням їх захисту
О.О. Бейдик	рекреаційна діяльність, яка має найменший вплив на природне середовище, передбачає гармонійне єднання природи, людини, засобів рекреації та рекреаційної інфраструктури.
Визначення ООН	туризм, який своєю діяльністю не шкодить оточуючому середовищу, має екологічну життєздатність, а також не справляє негативного впливу на культурні традиції та соціальні устої місцевого населення

Продовження табл. 1.1

ВТО та інші міжнародні організації	форми туризму, де головною мотивацією туристів є спостереження і спілкування з природою, яке сприяє збереженню навколишнього середовища та культурної спадщини, завдаючи їм мінімального впливу
Товариство екотуризму США	туризм, що представляє собою подорож в місця з відносно незайманою природою для отримання уяви про природні й культурно-етнографічні особливості території, не порушує цілісності екосистему й створює умови, за яких охорона природи й природних ресурсів є економічно вигідною для місцевого населення

Джерело: Складено автором за даними [4,5,11,26]

Екологічний туризм, передусім, включає в себе всі види і способи пізнавальних подорожей різної складності, для яких головним ресурсом, а також мотивацією, є природне середовище, або її окремі елементи: пейзажі, пам'ятки природи, певні види рослин або тварин, або їх поєднання і, що найголовніше, він не несе ніякої шкоди навколишньому середовищу[15].

Дослідження наукових праць дає можливість узагальнити результати напрацювань, виявити важливі складники й характеристики, що є основою визначення сутності екотуризму (табл. 1.2):

Таблиця 1.2

Складники визначення сутності екологічного туризму

Екологічний туризм	
Об'єкт	Природоохоронні території національних природних парків
Цілі	Екологічні, соціальні, культурні та економічні
Підходи	Раціональний, резервації, регулювання попиту, збалансованого природокористування, комплексно-регіональний,
Принципи	Екологічний, правовий, соціальний, управлінський територіальний
Функції	Економічна, природоохоронна, соціальна
Критерії	Екологічний, пізнавальний, організаційний, економічний відновлювальний, або лікувально-профілактичний

Джерело: Складено автором за даними [5,23,26,29]

Розуміння багатofункціональності користування територіями національних природних парків значною мірою відображає рівень їхньої цінності, визначає їхню роль в становленні соціальної свідомості особи, розвитку національної економіки, дає можливість формулювання цілей екотуризму, формуючи їх за підходами, визначеними в таблиці 1.3:

Таблиця 1.3

Підходи до визначення сутності поняття «екологічний туризм»

Підходи до визначення поняття екологічний туризм				
Екологічний підхід	Управлінський підхід	Соціальний підхід	Правовий підхід	Територіальний підхід
ґрунтується на взаємодії природи й людини	прагнення до отримання прибутку від екологічного туризму поєднується з формуванням й реалізацією комплексу заходів, які мають природоохоронні цілі	виконанням соціальних функцій, провідною серед яких є задоволення потреб туристів	відзначається наявністю правової бази здійснення екологічного туризму в межах природоохоронних територій.	екотуризм здійснюється й розвивається на відносно незмінених господарською діяльністю ландшафтах

Джерело: *Складено автором за даними [5,23,26,29]*

Сучасними дослідниками виділяються такі характеристики екотуризму:

- орієнтація на природу, користування переважно природними ресурсами;
- мінімізація пошкоджень;
- орієнтація на екологічну просвіту, освіту й формування відносин рівноправного партнерства з природою;
- орієнтація на збереження місцевої соціально-культурної сфери;
- економічна ефективність з точки зору сталого розвитку регіонів екотуризму та розширення можливостей для місцевого населення;
- захист прав людини та демократичних рухів [34].

Необхідно зазначити, що всі види екологічного туризму представляють ширину його асортименту. Водночас зазначені види екотуризму є гармонійними за сферою застосування, але не гармонійними за формою й методами застосування. В процесі екологічного туризму бере участь місцеве населення, що зацікавлене в використанні природних ресурсів на основі підприємницької діяльності [9].

Розглянемо види екологічного туризму (рис. 1.1):

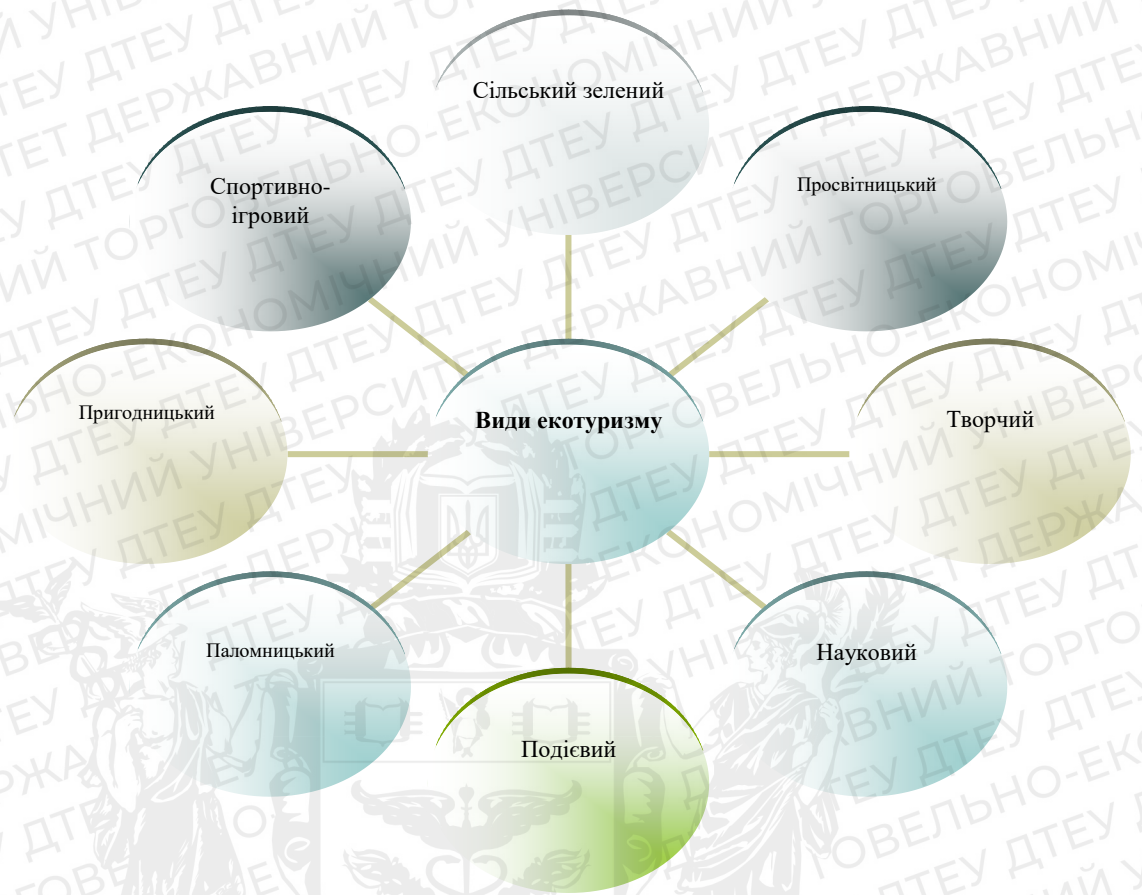

Рис. 1.1 Види екологічного туризму

Джерело: Складено автором за даними [5,23,26,29]

Більш докладно види екологічного туризму розглянуті в таблиці 1.4:

Таблиця 1.4

Характеристика видів екологічного туризму

Вид туризму	Характеристика
Науковий	надає можливість отримати професійні, наукові знання, обміну й пошуку інформації у сфері приватних та глобальних екологічних проблем
Освітницько-просвітницький	дослідження й пізнання загальних екологічних основ, засвоєння практичних навичок
Пригодницький	створення емоційного впливу, що сприяє активізації мислення під дією адреналіну
Спортивно-ігровий	створення умов для участі в спортивних іграх, змаганнях, побудованих на принципах екологічної відповідальності, співробітництва й доброзичливості.
Творчий	забезпечує умови для творчих процесів художників, митців, майстрів, письменників тощо

Продовження табл. 1.4

Вид туризму	Характеристика
Паломницький	створенням умов для відвідування місць йоб'єктів, пов'язаних із духовною культурою й практикою різних релігійних течій
Сільський зелений	створення умов для індивідуального, сімейного або колективного відпочинку в природно-екологічних місцях з використанням для життєзабезпечення екологічно безпечних технологій
Подієвий	створення умов для участі в локальній місцевій події, дії якої пов'язані з природними явищами, культурним або релігійним життям людей

Джерело: Складено автором за даними [4,7,10,26]

Багатогранність екотуризму визначається принципами рекреаційно-туристського використання території (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Принципи використання території

Принцип	Характеристика
Регулювання попиту	Попит на відпочинок в межах національних природних парків суттєво зростає щорічно. Однак він коливається під впливом чинників: рекреаційно-туристської привабливості природного ландшафту, моди, сезону, якості послуг та платоспроможності туристів
Резервації	Створення нових заповідних, еталонних та унікальних систем
Комплексно-регіональний	Розвиток природоохоронних ландшафтів, що відбувається на засадах територіальної прив'язаності екотуристського потенціалу та природоохоронної території, зумовлює їх індивідуальні характеристики та ознаки системного утворення
Збалансованості природокористування	Виробництво туристського рекреаційного продукту в межах природоохоронних ландшафтів має здійснюватися відповідно їх місткості й стійкості до рекреаційних навантажень
Рациональності природокористування	Потреба такого суспільного користування природоохоронними ландшафтами, за якого вони збережуть здатність до регенерації, тобто можливості повернення до стану, наближеного за функціональними характеристиками до вихідного

Джерело: Складено автором за даними [5,9,11,17]

Туристична діяльність сьогодення стає більш конкурентоспроможною й потребує поліпшення інфраструктури й послуг, більше, ніж будь-коли раніше. Щоб позитивно реагувати на ці зростаючі потреби, необхідно практикувати планування туризму в приймаючих районах призначення, щоб вирішити ці

проблеми, уникнути збитків або постійної зміни природних особливостей, соціальних цінностей або історичних ресурсів [25].

Система екотуристичної інфраструктури представлена наступною класифікацією (табл. 1.6):

Таблиця 1. 6

Класифікація надання турпослуг в системі екотуристичної інфраструктури

Основні турпослуги			
Послуги харчування	Послуги розміщення	Послуги екскурсійні	Послуги транспортування
Додаткові послуги			
Культурно-видовищні, ігрові заходи	Додаткові екскурсії, що не входять в перелік основних	Фізкультурно-оздоровчі послуги	Мед послуги
Супутні послуги			
Валютно-кредитне, інформаційне обслуговування	Забезпечення сувенірами, туристичною символікою	Послуги зв'язку, охорони, надання сейфів	

Джерело: Складено автором за даними [1,3,18,21]

Основні турпослуги регламентуються договором на туробслуговування й ваучером. Додаткові послуги забезпечені досить широким спектром, що займають близько половини загального обсягу доходу за умови розвиненої туристичної інфраструктури[21].

Між додатковими й супутніми послугами немає чіткого розділення. До екотуристичної інфраструктури відносять установи, що забезпечують її безперервну діяльність, не враховуючі міжсезонні періоди (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Елементи екотуристичної інфраструктури

Елементи	Складові елементу
Установи, якими надаються послуги розміщення	Готелі, кемпінги, турбази, мотелі, приватні будинки й квартири, будинки відпочинку
Установи, якими надаються послуги харчування	Кафе, бари, столові, ресторани
Установи, якими надаються послуги транспортного обслуговування	Автопідприємства, підприємства річкового й морського транспорту, авіаційні фірми, залізничні відомства

Турфірми з розробки й продажу турпослуг	Екскурсійні бюро, турагенції,
Установи, якими надаються рекламно-інформаційні послуги	Рекламні та інформаційні агенції
Установи, якими надаються послуги рекреаційного й природно-екологічного туризму	Санаторії, пансіонати, профілакторії, об'єкти природно-заповідного фонду
Підприємства, що виробляють туристично-готельний інвентар	Підприємства з виробництва інвентаря, спеціалізованих меблів та сувенірів
Дрібнооптові заклади торгівлі	Пункти реалізації сувенірів, інвентаря та пункти прокату
Установи, якими надаються послуги екстремального туризму	Турклуби, альпіністські й велосипедні клуби, клуби з водного спорту
Навчальні туристичні заклади	Спеціалізовані навчальні заклади за туристичним направленням, заклади підвищення кваліфікації й перепідготовки
Органи управління в сфері туризму	Департаменти, спілки, комітети, відділи, громадські організації сфери туризму

Джерело: Складено автором за даними [1,5,9,23]

В своєму прояві розвиток екотуристичної інфраструктури направлений в ті регіони, де зосереджено відповідні оздоровчо-рекреаційні ресурси і є потреба у цьому виді господарювання для зростання соціально-економічної активності населення. Екотуризм доповнює традиційні форми й напрямки господарювання, де використовують природні ресурси, оскільки дає змогу туристам доторкнутись до природних ресурсів, які не зазнали впливу техногенного розвитку, з одного боку, а з іншого – дати місцевим жителям поштовх до збереження ресурсного потенціалу регіонів й розвитку в «партнерстві» з природою [24].

Таким чином можна зробити висновок, що екотуризм – вид туризму, який заснований на туристському попиті з урахуванням стійкості й рекреаційно-туристської місткості ландшафту, еволюціонує й функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, в умовах додержання природоохоронних норм й технологій в процесі проведення екотурів й програм.

Його основними функціями є задоволення потреб туристів в різноманітних видах відпочинку, розвиток виробничої інфраструктури,

створення нових робочих місць, наповнення місцбюджету, збереження цінних природних комплексів, екологічна освіта для широких верств населення.

1.2. Діагностика ринку та тенденцій розвитку екологічного туризму

Протягом останніх років, через погіршення якості навколишнього середовища відбувається пошук альтернативного напрямку використання природних ресурсів. Одним з цих напрямків є екологічний туризм, який зараз дуже активно розвивається у світі.

Швидкий розвиток екологічного туризму пояснюється погіршенням стану навколишнього природного середовища в мегаполісах, перенасиченістю відвідувачами популярних місць відпочинку, зростанням матеріального благополуччя, зростанням кількості вільного часу. Доходи від екотуризму складають більше 10% доходів, які отримує міжнародний туризм. На частку екотуризму припадає від 12 до 15% від загальної кількості туристів, вона щорічно зростає на 30% [28].

Цій тенденції сприяють 2 глобальні проблеми: загальне погіршення стану екосередовища, що викликає необхідність прояву особливої уваги до природоохоронних території й поява нових особливостей сучасних споживачів, що спрямовані на екологізацію. Екологічний туризм з одого боку – ніша на туристичному ринку, що має високі темпи зростання, а зіншого – концепція, пов'язана з необхідністю позитивного впливу людей на довкілля [34].

Світовим лідером галузі екологічного туризму визнана Коста-Ріка. В цій країні зроблено ставку на красу природи піклування про неї з боку національної політики, й продемонстровано, що екологічний туризм може стати прибутковим. Завдяки розвитку цієї галузі туризму Коста-Ріка досягла високого рівня життя населення, її мешканці отримали мотивацію до охорони природного багатства й визначних пам'яток.

Одним з найкращих місць для екологічного туризму також є Лаос,

багатий на нескінченні гірські плато, бурхливі річки, безмежні рисові плантації та зарості бамбуку. Перу також приваблює туристів містом інків у Мачу-Пікчу, Священною Долиною та археологічним комплексом Писак, каньйонами, інкською кам'яною фортецею.

Цікавою для екотуризму є Південна Індія, а саме штат Керала, що вважається тропічним раєм – вузька полоса притиснутих горами до океану пляжів з білим піском та кокосовими пальмами, великими зеленими терасами та безліччю екоготелів, а також Кенія з її нескінченними саванами, гарними озерами, горами, десятками національних парків й заповідників та розкішними кораловими рифами на узбережжі, Еквадор з величними Андами, Галапагоськими островами, тропічними лісами Амазонії, Нова Зеландія з фіордами, пляжами, вулканами [30].

Серед інших країн, які складають інтерес для еко туриста можна виділити Індонезію, Австралію, Непал, Філіппіни, Танзанію та Південно-Африканську Республіку.

В Сполучених Штатах Америки, розвинутих європейських країнах еко туристи здебільшого мандрують територіями національних парків. Кращими місцями для екологічного туризму в Європі визнані Швеція та Фінляндія, де добре розвинутий водний еко туризм, Ісландія з її унікальними гарячими гейзерами, різноманітною флорою й фауною, узбережжя Адріатичного моря Хорватії та її Плитвицькі озера, Шотландія з унікальними природними ландшафтами [30].

В Україні найвідомішими об'єктами екологічного туризму є біосферний заповідник «Асканія-Нова», Національний природний парк «Подільські Товтри», Національний дендрологічний парк «Софіївка», регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя», озера Світязь і Синевир, ненаселені острови Джарилгач та Бірючий, Актівський каньйон – єдиний в Європі, що за своїми геолого-ландшафтними показниками нагадує відомі каньйони Північної Америки та Мармурова печера [13].

Значний потенціал для розвитку екотуризму має Одеська область яка має природні комплекси з особливою природоохоронною, естетичною, науковою й рекреаційною цінністю, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, заповідні урочища. Цінними для відвідування та ознайомлення є колекційний фонд рослин Одеського Ботанічного саду, екзотичні й місцеві тварини в Одеському зоологічному парку.

Карпатський регіон України забезпечений ресурсним потенціалом для розвитку сільського, лікувального або гірського туризму. Тут в наявності сприятливі умови для розвитку екстремального туризму як напряму екологічного туризму [13].

Незважаючи на ресурсну забезпеченість перспективні туристичні можливості, в Україні нині відсутня можливість конкурувати з високорозвиненими туристичними державами. Чинниками, що обмежують розвиток екологічного туризму в Україні є наступні:

- військова агресія з боку РФ та активні бойові дії;
- висока кількість туристів, що подорожують з власними наметами замість використання послуг екологічного готельного господарства;
- низький рівень заощаджень населення;
- нижча якість послуг відносно вартості в порівнянні з закордонним відпочинком;
- неефективність використання ресурсного потенціалу України – значий рівень забруднення пляжів і водойм.

Поширення екотуризму залежить від численних, іноді специфічних й важковимірюваних факторів, що викликає суттєві методологічні проблеми під час оцінювання можливого потенціалу його розвитку стосовно окремих регіонів. Показниками такого потенціалу можуть бути розвиненість готельної, ресторанної, транспортної інфраструктури, кількість потенційних об'єктів екологічного туризму, проте ці показники доволі складно коректно визначати та аналізувати.

1.3 Ресурсний потенціал о. Мадейра (Португалія) для розвитку екологічного туризму

Португальська Республіка - найзахідніша в континентальній Європі держава. Столиця Португалії – місто Лісабон. На півночі та сході вона межує з Іспанією. На заході та півдні омивається Атлантичним океаном. Острів Мадейра та Азорські острови – автономні регіони країни. Відстань від основної, континентальної частини до Азорських островів – 1500 км., до Мадейри – 650 км [16].

В Португалії знаходиться найзахідніша точка материкової частини Євразії. Загальна площа країни – 92,3 тис. км, включаючи Азорські острови (2335 км.) та острови Мадейра (794 км.). Загальна протяжність кордону 1214 км., довжина берегової лінії - 1793 км [22].

Португалії також належить заморська територія – Макао у Східній Азії, що розташована неподалік Гонконгу. Населення країни мононаціональне, 99% складають португальці [16].

Португалія - одна з найстаріших країн Європи з багатою історією. Кордони Португалії залишаються незмінними, починаючи з XIII століття. Португалія є повноправним членом ЄС. Країну щорічно відвідує близько 13 млн. осіб протягом усього року. Така кількість туристів забезпечується великими державними інвестиціями в туристичний бізнес.

Пік туристичного сезону припадає на липень-вересень. Зростання завантаженості готелів відзначається також на початку-середині лютого (Карнавал) та третій декаді грудня (Різдво). У міжсезоння (зима, весна, осінь) готелі у місцях масового відпочинку завантажені на 20-30%. Виняток становить острів Мадейра, де заповнюваність готелів не опускається нижче за рівень 50% [27].

Португалія має багату культуру, безліч пам'яток старовини, чудову природу, м'який клімат, всі можливості для дозвілля, відмінну якість послуг та

проживання, приголомшливу кухню. Всі ці компоненти створюють гарну базу для розвитку туризму.

Найбільшим та найважливішим містом Португалії є Лісабон (2,1 млн. жителів з передмістями). Це столиця та головний порт країни, промисловий центр, вузол автомобільних та залізничних сполучень, а також повітряного сполучення. Нафтохімічні заводи, судноверфі та підприємства багатьох інших галузей утворюють потужний промисловий комплекс, що охоплює передмістя, такі як Амадора (140 тис. осіб), Баррейру (59,5 тис.) та Алмада (22,6 тис.). Туризм відіграє дедалі важливішу роль економіці Португалії, вносячи близько 5% ВВП країни [19].

Основними туристичними районами є:

- Великий Лісабон,
- Алгарве,
- португальський острів Мадейра та Азорські острови,
- Великий Порту,
- Північна Португалія та Алентежу [22].

Португалія займає 5 місце в Європі за кількістю туристів. Вона приваблює відпочиваючих екологічно чистими пляжами та м'яким кліматом, гарною кухнею, винами та унікальними пам'ятками архітектури. Найвідоміші курорти знаходяться в Алгарві (найпівденніша область Португалії, центр португальського та міжнародного туризму) та на острові Мадейра.

Мадейра – це острів та автономний архіпелаг, який відомий доброзичливими людьми, винятковою природною красою та м'яким кліматом. Острів Мадейра – гірський пік застиглої вулканічної маси. Скелясті гребені острова і круті урвища з коричнево-жовтого темного базальту закінчуються прямо біля води атлантичного океану, який глибокий, настільки, що великі кити часто підпливають близько до узбережжя [31].

На острові Мадейра ростуть різноманітні квіти – це і жакаранда, маса бугенвіллій, орхідеї, герані, пуансеттії, канни, гліцинії. Чагарникові яблуні, авокадо, манго та банани ростуть по всьому острову. Аромати ванілі та дикого

фенхею змішуються із запахами морського бризу, проникають в ущелини та створюють неповторну чарівність острова. Ліс, що покриває острів, різноманітний, а близько 145 видів дерев унікальні саме для Мадейри. Ці дерева, що ростуть тільки на атлантичному узбережжі, є важливою і особливою частиною багатств Мадейри і входять до списку світової спадщини Юнеско.

Більшість туристів зупиняються у Фуншалі – столиці та головному місті-порті острова Мадейра. Фуншал старе колоніальне місто з прекрасними ботанічними садами та парками, чудовими магазинами й ресторанами. Назву місто отримало завдяки поширенню фенхелю. Зручна гавань та м'який клімат у поєднанні з відмінним географічним розташуванням призвели до швидкого зростання населення у Фуншалі.

Нині це сучасне місто із понад 100 тис. мешканців. У центрі міста розташований Собор, один із архітектурних скарбів Мадейри. За кілька кілометрів від Фуншала знаходиться типове рибальське селище Камара де Лобуш – батьківщина «Понча» – суміші лимонного соку, меду та очеретяної горілки, яку можна скуштувати у місцевих тавернах. Знамените вино Мадейри вважається одним із найкращих у світі [32].

Мадейра – це вікно з Європи у тропічний світ. У цих унікальних місцях можна насолодитися кліматом вічної весни та побувати серед дикої природи. Тут чудова атмосфера світу і тиші, з величним сонячним світлом та прекрасними квітами.

Острів Мадейра через м'який клімат особливо привабливий для зимового відпочинку.

Відпочинок у Португалії популярний серед європейців (англійців, французів, іспанців). Особливо великими ринками для Португалії є окрім Іспанії (20%), Великобританія (14%), Німеччина (10%), Франція (8%), Нідерланди (4%), Італія (3%) та США (2%) [34].

У Португалії швидко розвивається внутрішній та виїзний туризм. Проте обсяг внутрішнього туризму поки що невеликий – і лише третина населення країни проводить відпустку у своїй країні. У португальців на відміну іноземних

гостей популярністю користуються північні прибережні райони. Що стосується виїзного туризму, то він також поки що невеликий. Наприклад, лише 10% населення виїжджало за кордон.

Розвиток туризму в Португалії досяг свого піку в період проведення Євро-2004 з футболу. У цей період було збудовано багато нових готелів, стадіонів та місць відпочинку для туристів. На той час Португалія по праву стала центром міжнародного туризму.

У туристичному бізнесі в Португалії зареєстровано 722 турагентства, які мають 440 локальних представництв на території країни [34].

Португалія зараз є перспективним напрямом туристичних потоків. На неї звернули увагу, оскільки на тлі інших європейських країн вона незвідана і є загадкою. Тому з кожним роком популярність Португалії зростає, з'являються нові тури, розраховані на різні верстви населення за вартістю та інтересами.

В останні роки уряд приділяє пріоритетну увагу розвитку цієї сфери діяльності державних та комерційних структур. Уряд країни вкладає щорічно величезні суми грошей у розвиток туризму.

Поряд з прямими і непрямими інвестиціями як національних, так і іноземних інвесторів, проводилася велика робота з розробки та введення в дію з червня 1997 нового «Закону про туризм». Останній чітко розмежовує права центральних та місцевих органів, дозволяє уникнути дублювання їх функцій та багатьох бюрократичних моментів у роботі.

Португалія буде великі плани розвитку туризму. Країна прагне потрапити до 15 глобальних туристичних напрямків Всесвітньої туристичної організації.

На сьогоднішній день економіка Португалії має всі необхідні передумови для розвитку туристичного сектора, проте не всі умови для цього створені. Насамперед, необхідний розвиток транспортної інфраструктури, а також активний приплив інвестицій у туристичну галузь. Передумов для подальшого розвитку маса: вигідні географічні, природно-кліматичні, економіко-соціальні і культурні умови.

Разом з тим, розвиток туристичної галузі можливий лише за державної підтримки – правової та економічної. У цьому випадку йдеться про міжнародне співробітництво Португалії у сфері туризму та спрощення в'їзного режиму – в галузі зовнішньої політики, а також податкові пільги та субсидування – на внутрішньому ринку [17].

Португалія зараз дуже тісно співпрацює з Україною. Тепер це не лише напрямок для робітників із нашої країни, а й чудова можливість відпочити. Однак поки що для українських туристів Португалія не є одним із найпопулярніших маршрутів, хоча певний попит є. Однією з головних причин низької популярності даного маршруту є висока вартість відпочинку у Португалії та практично повна відсутність реклами даного туристичного напрямку.

РОЗДІЛ 2

ПРОЄКТ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ О. МАДЕЙРА (ПОРТУГАЛІЯ) ТА ЙОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Розроблення маршруту та програми туру

В Португалії добре розвинуті майже всі види туризму. В цілому у туристів є змога отримати різні види турпослуг і вони їдуть сюди з різною метою. Домінуючими видами туризму є курортно-пляжний, релігійний культурно-пізнавальний та діловий.

Розробка маршруту екотуру включає наступні етапи: вибір пунктів маршруту, їх ієрархізація, вибір пунктів початку й закінчення маршруту, після чого провадиться розробка схеми маршруту екотуру та його оптимізація [23].

Оптимізація маршруту полягає у встановленні низки об'єктивних й суб'єктивних обмежень. Об'єктивні обмеження виходять з умов сегментації ринку, суб'єктивні визначаються можливостями туроператорів. Обмеження визначаються перш за все цільовим споживчим сегментом (вік туриста, життєвий цикл його сім'ї, вподобання, рівень життя тощо). Часові обмеження стосуються сезонності й строку подорожей. Економічні обмеження виходять з умов функціонування ринку (кон'юнктура ринку, цінова політика, стан конкурентного середовища тощо).

Основними обмеженнями на початковому етапі розробки екотуру є обмеження в часі й засобах з забезпечення комфорту подорожування. Саме часові обмеження визначають вибір транспортного засобу та його тип під час проходження маршруту. Вибір транспортного засобу розглядається як наявність певного обмеження в організаційних параметрах екотуру (кількість осіб в туристичній групі й відповідно вибір форми туру безпосередньо впливають на його організацію і ціну) [24].

Після обробки інформації щодо вибору оптимальних критеріїв екотуру, прийнято наступне рішення щодо його основних умов:

Вихідний пункт - м. Київ.

Тривалість туру: 5 днів

Група: до 25 осіб

Тур комбінований: автобусно-пішохідний

Сезонність: квітень-жовтень

Екотур призначений для осіб, бажаючих ознайомитись з історико-культурними та природними пам'ятками острова Мадейра, різного соціального статусу й вікової категорії. В таблиці 2.1 представлена програма екотуру:

Таблиця 2.1

Програма екологічного туру територією о. Мадейра

Час	Зміст програмних заходів
1 день	
9-30	Прибуття до міжнародного аеропорту Лісабону «Портела» (IST)
10-00	Зустріч в аеропорту «Портела» (КВР) , посадка в автобус
12-00	Коротка оглядова екскурсія по Лісабону
12-30	Розміщення в готелі
13-00-18-00	Вільний час
18-00-19-30	Відвідання ресторану морепродуктів
20-00	Вечір знайомства учасників туру
2 день	
9-00	Сніданок у готелі
12-00	Виїзд з готелю, переїзд до м.Фуншал
12-30	Розміщення в готелі Aqua Natura Madera
13-30-15-00	Поїздка до крайнього східного мису острова – Сан Лоренцо.
16-30-18-00	Відвідання маяка Понта до Фурадо, відпочинок на маленьких пляжах океанських бухт.
18-30-20-00	Огляд традиційних будинків острова
21-00	Повернення до готелю
3 день	
08-00-09-00	Сніданок у готелі
09-30-20-00	Хайкінг вздовж левад острова. Відвідання вологих лісів та водоспадів, печер.
21-00	Повернення до готелю
4 день	
08-00-09-00	Сніданок у готелі
10-00-15-00	Відвідання найвіддаленішої північно-західної частини о. Мадейра, купання в лавових басейнах.
16-00-18-00	Прогулянка до скель Рібейра-да-Жанела
19-00	Повернення до готелю. Вільний час

5 день	
08-00-09-00	Сніданок у готелі
10-00-15-00	Прогулянка північною стороною острова, відвідини лаврового лісу (тропічний ліс з деревами родини лаврових, що знаходиться під охороною ЮНЕСКО)
16-00	Виїзд з готелю
17-30	Трансфер в аеропорт Лісабону «Портела», повернення в Україну

Джерело: Складено автором

Вільний від екскурсійної програми час, туристи зможуть прийняти участь в розважальних програмах, обраних за власними вподобаннями.

Для організації екотуру на острів Мадейра буде розроблена технологічна документація у відповідності з нормативними вимогами туристичних заходів, спрямованих на захист прав споживачів. Вона контролюється в процесі проведення сертифікації туристської продукції [33].

Інформаційний супровід для екотуру включає до себе наступні компоненти (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Технологічна документація для розробки екотуру

Документація	Зміст
Технологічна карта подорожі за маршрутом	Відомості й дані по туру, необхідні для роботи
Інформаційний лист до путівки	Обов'язкова й додаткова інформація з маршруту, призначена для туристів, є невід'ємним додатком до турпутівки або ваучера
Ваучер	Документ, що підтверджує статус особи або групи осіб як туристів, гарантує надання всіх оплачених послуг. Призначений для надання турпослуг і для внутрішнього обліку у звітності туроператора, виконується у формі стандартного бланка, завіреного печаткою підписом керівництва туристського підприємства
Договір з клієнтом	Містить Інформацію про: - назву країни, місце призначення подорожі; - дату початку й завершення подорожі; - транспортні засоби для подорожі, їх клас, комфортність; - назва та місцезнаходження готелю, в якому розмішуватимуться туристи, категорія номерів; - система харчування; - ціна туру в гривнях та іноземній валюті; - маршрут та програма екскурсій на кожен день з визначенням їх терміну та тематики; - транспортно-візові та медичні вимоги в країні перебування.

Документація	Зміст
Карта-схема маршруту	Наочне зображення маршруту екотуру

Джерело: Складено автором

Для аналізу перспектив й недоліків екологічного туру територією острова Мадейра проведемо його SWOT-аналіз (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

SWOT-аналіз екологічного туру територією о. Мадейра

Сильні сторони	Слабкі сторони
Гарні краєвиди, багатство флори та фауни Комфортні апартаменти Гостинність місцевого населення Сприятливі кліматичні умови	Незнання іноземних мов Відсутність достатньої практичної туристичної інформації про регіон Висока вартість туру
Можливості	Загрози
Підвищення попиту на екотури Популяризація здорового способу життя Безвізовий режим з ЄС	Можливе підвищення цін через зростання курсу євро Конкуренція з боку інших держав Низька поінформованість про даний напрямок Військовий стан в Україні

Джерело: Складено автором

Отже, сильними сторонами є сприятливі кліматичні умови та різноманіття ландшафту. Також гарною перспективою є відсутність необхідності для українських громадян оформлення візи для поїздки в Португалію. Слабкими сторонами є висока вартість екотуру та низька поінформованість про регіон [17].

2.2 Заходи та інструменти просування екологічного туру на ринку України

Конкуренція на ринку турпослуг зростає через стрімкий розвиток процесів глобалізації, реклами в ЗМІ та онлайн-рекламі. Доступ до груп споживачів з різних географічних регіонів призводить до появи нових можливостей та загострення конкуренції, що охоплює ціни та якість послуг. Саме міжнародні туристичні ринки наразі мають найбільший

потенціал до зростання, тому індустрія екотуризму може отримати свою частку туристів на таких ринках [27].

Сьогодні екологічна криза підштовхує людство до усвідомлення проблем екології й розробки дій для покращення ситуації. Поява екологічного туризму стала певною відповіддю людства на глобальні екологічні проблеми й нерозважливе споживання природних ресурсів. Екотуризм стрімко розвивається й набуває популярності в багатьох країнах, що сприяє встановленню балансу між природою, людьми та економікою. За допомогою екотуризму з'являється можливість взаємозбагачення культур різних народів, налагодження міжнародних відносин й обміну туристами, сприяння розвитку внутрішнього туризму.

Маркетингові заходи визначають стратегію позиціонування й просування екотуру та рекламну стратегію його підтримки. Так, позиціонувати екотур можна за широкою екскурсійною програмою й повним набором основних послуг, що надають туристам можливість відпочинку з комфортом не відволікаючись на організаційні питання [6].

Просування екотуру на ринку України може здійснюватися в наступних напрямках:

- розробка та проведення рекламної кампанії;
- стимулювання збуту (продажу екотуру);
- персональні продажі;
- зв'язки з громадськістю [10].

Стимулювання екотуру може проводитися за трьома напрямками: стимулювання робітників турфірми; стимулювання торгових посередників та стимулювання клієнтів.

Основними завданнями реклами екотуру є:

- демонстрація ексклюзивності й корисності продукту;
- інформування щодо можливості придбання екотуру за зниженою ціною для постійних клієнтів;
- інформування про рівень цін та знижки;

- демонстрація якості товару й повідомлення про постійне місце його продажу [8].

Компанією-розробником екотуру має щоденно проводитися моніторинг продукту в соцмережах та на сайтах, що спеціалізуються на рейтингах. Якщо організатор турів має негативні відгуки, він має намагатися їх виправити. Це можна зробити шляхом грамотних відповідей, особистого спілкування з клієнтами, роз'яснення ситуації на своїх сторінках, офіційних заяв.

Турагентів можна знайти через розміщення своїх послуг на платформах компаній «CoralTravel», «TezTour», «JoinUp» та «TUI». Також турагенти мають свої закриті групи в соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм тощо.

Через ці групи можна просувати свої пропозиції й контакти для співпраці. Після того як у компанії створиться власна база агентів, вона може проводити семінари з нових напрямів чи презентувати нові пропозиції. Одночасно з створенням бази компанією мають активно вести сторінки в соціальних мережах. Це надає певні можливості:

- Інформування потенційних клієнтів про діяльність та турпродукти компанії в максимально наочній, мультимедійній, активній, та легкій для сприйняття формі фото та відео.

- Можливість отримання зворотного зв'язку з аудиторією, аналіз результатів й швидкого коригування рекламних повідомлень, комунікації з підписниками.

- Формування позитивного іміджу компанії, збільшення впізнаваності бренда, побудова комунікації з підписниками, формування лояльності клієнтів.

- Інструментарій для ретельного вивчення цільової аудиторії, починаючи від стандартних статі, віку, місцезнаходження до таких важливих деталей, як час перебування в соцмережах, реакцій на тематику постів, вподобання й коментарі підписників.

- Механізми вимірювання ефективності діяльності у вигляді порівняльних таблиць, статистики, графіків різних конфігурацій і форм за обраний період часу [18].

Всі вищеперелічені переваги надають змогу туристичній компанії досконало будувати комунікацію з клієнтами, зробити відносини довгостроковими, одразу мати зворотний зв'язок та аналіз своєї діяльності.

Ведення сторінок в соціальних мережах є невід'ємним методом просування послуг в сучасному світі.

Рекламні звернення можуть бути зроблені у вигляді відеозвернення для спрощення побудови комунікацій в соцмережах та привернення уваги потенційних клієнтів.

Перевагами використання відео в рекламі є:

- високий ступінь передачі емоцій та настрою, адже та рухомі об'єкти та яскраві кольори одразу привертають увагу людини;
- можливість зміни тексту, відображення великої кількості місць, використання монтажу та анімації.
- через несвідомий вплив автоматичне програвання відео одразу захоплює увагу глядачів.
- за допомогою відео глядач отримує максимальну кількість інформації за короткий проміжок часу та витрачаючи мінімум зусиль [18].

Така доступність і простота для сприйняття робить відео одним з найефективніших рекламних інструментів.

Крім того доцільно розробити сучасний сайт, на якому будуть постійно розміщуватися новини про компанію, її роботу, розробка нових послуг та комунікація. На сайті можна інформувати про соціально-важливі події, в яких задіяне керівництво компанії. Зараз в Україні важкий час для сфери туризму через активні військові дії. У деяких туристичних підприємств відсутня можливість компенсації клієнтам повної вартості передплачених подорожей, які не вдалося здійснити через введення військового стану. Тому варто розуміти, що в період дії форс-мажорних обставин, компанія має бути на зв'язку та намагатися не втратити довіру, показуючи, що вона розуміє проблеми клієнта та готова комунікувати для їх вирішення.

Ці дії будуть демонструвати клієнтам, що компанія розуміє проблеми, які виникають та готова комунікувати для їх розв'язання.

На етапі реалізації турпродукту найбільш вагому роль відіграє персонал туристичного підприємства. Від рівня його підготовки, кваліфікації та обізнаності, професійності й етичності поведінки робітників турпідприємства, навиків ділового спілкування залежить прибутковість та продуктивність суб'єкта туріндустрії [24].

Медіа-план просування екологічного туру територією о. Мадейра представлено в таблиці 2.4:

Таблиця 2.4

**Медіа-план просування екологічного туру територією
о. Мадейра**

Рекламні носії	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
	Інтернет			
Соціальні мережі	x	x	x	x
Сайт компанії	x	x	x	x
	Інноваційна рекламна акція			
Проведення флешмобу		x	x	

Джерело: Складено автором

Витрати на реалізацію медіа-плану просування екотуру територією о.Мадейра представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Витрати реалізацію медіа-плану

Рекламні засоби	Витрати по кварталах			
	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
Реклама в Інтернет	2500,00	2500,00	2500,00	2500,00
Інші засоби реклами	-	1200,00	1200,00	-
Разом	2500,00	3700,00	3700,00	2500,00

Джерело: Складено автором

Ефективність підприємства турбізнесу в першу чергу залежить від співвідношення таких економічних факторів як матеріальні, фінансові й трудові ресурси, які були витрачені на розробку й створення турпродукту та економічний результат в вигляді прибутків від реалізації екотуру. Також ефективність діяльності можна відобразити у вигляді кількісних та якісних

показників, порівнюючі поточні результати з запланованими величинами й результатами попередніх періодів діяльності турпідприємства.

2.3 Економічне обґрунтування реалізації туру

Калькулювання собівартості турпродукту – система обліку, в якій всі витрати (постійні та змінні) розподіляються за всіма видами наданих послуг. Метод калькулювання повної собівартості дає змогу отримати уявлення про весь комплекс витрат підприємства під час розроблення, просування та продажу одиниці турпродукту [33].

Планування собівартості турпродукту є складовою частиною розроблення бізнес-плану туристичного підприємства, що визначає основні напрямки його фінансово-господарської діяльності. Під час розробки річного або поточного оперативного плану, в обов'язковому порядку враховується кон'юнктура туристичного ринку, а також укладені з постачальниками прав на послуги договори, з яких формується турпродукт. При цьому необхідно враховувати можливість інтенсифікації й підвищення економічної ефективності виробництва турпродукту [27].

Особливості діяльності туристичних підприємств характеризують склад витрат, що включаються до собівартості туристичного продукту, який розробляється.

Перелік витрат, які формують собівартість туристичного продукту, містить такі статті калькуляції (табл. 2.6):

Таблиця 2.6

Витрати, що формують собівартість турпродукту

Витрати	Характеристика
Придбання права на послуги сторонніх організацій	Розміщення й проживання в готелях чи інших закладах; обслуговування транспортне, в т.р. організація рейсів чартерних; організація харчування; обслуговування медичне візове й екскурсійне, інші витрати на оформлення туру; послуги гіда, перекладача й супроводжуючих. Як правило включаються у собівартість без змін купівельної вартості цих послуг

Витрати	Характеристика
Пов'язані з роботою персоналу турпідприємств,	Заробітна плата персоналу; нарахування ЄСВ на зарплату; витрати на службові поїздки персоналу, на використання зі службовою метою особистого транспорту; витрати на освоєння нових турів; витрати представницькі
Витрати, що утворилися за рахунок частини послуг, незатребуваної туристами	На фрахтування засобів транспортних, придбання блоків місць в транспортному засобі, розміщення й проживання в готелях або інших закладах, якими надаються ці послуги

Джерело: Складено автором

Розрахунок витрат на розробку екологічного туру згідно з калькуляційними статтями собівартості здійснюється такими способами (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Розрахунок витрат на розробку екологічного туру

Витрати	Склад витрат
Розміщення й проживання	<p>Розраховується виходячи з вартості номера з урахуванням сезонності, кількості осіб, які будуть проживати в номері, кількості днів проживання, готельних знижок, що пропонуються закладом.</p> <p>Для готелів також враховується категорія та розташування номерів відповідно до основних визначних місць (гори, море, історичні пам'ятки тощо).</p> <p>Середня ціна однієї людино-добы розміщення в номері-готелю визначається за формулою:</p> $Ц = [(S + П + 3Нк) + 1,2 + ГЗ] * Тл/д, \quad (2.1)$ <p>де S – повна собівартість послуг розміщення; П – прибуток від реалізації послуг розміщення; 3Нк – комерційні знижки (надбавки) до оптової ціни підприємства (S + П).</p> <p>Вартість проживання в готелі 1 особи на добу складає 2400,00 грн.</p>
Харчування	<p>Залежить від виду туризму та виду наданого харчування (сніданок, напівпансіон, повний пансіон).</p> <p>Вартість харчування базується на кількості кілокалорій, різноманітності страв.</p> <p>Вартість харчування залежить від умов туру і, як правило, включається до вартості проживання.</p> <p>Для індивідуальних туристів вартість харчування залежить від закладу харчування, різноманітності страв, інших вимог туриста. Ці умови узгоджуються з туристом й закріплюються в окремій угоді на весь строк подорожі.</p> <p>Вартість харчування 1 особи на добу складає 440,00 грн.</p>

Продовження табл. 2.7

Транспортні	<p>Проїзд до місця перебування, передбаченого туром, перевезення від місця збору групи до місця посадки в транспортний засіб (аеропорт, вокзал, порт тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> • трансфер від місця прибуття до місця проживання; • перевезення на автобусах або інших видах транспорту в процесі екскурсійного обслуговування. <p>До калькуляції цієї статті включаються лише витрати, що передбачаються програмою туру (вартість авіаперельоту, іншого засобу транспортування, виходячи з вартості квитка на 1 туриста та кількісного складу групи. При цьому враховується групова знижка, яку надає перевізник. Її розмір залежить від надійності компанії-перевізника, умов угоди, укладеної між турпідприємством й перевізником. Складає від 5% до 25%.</p> <p>Транспортні витрати на 1 особу складають 1600,00 грн.</p>
Екскурсійне обслуговування	<p>Включають лише витрати на проведення екскурсій, які входять до програми туру (обов'язкові екскурсії). За бажанням можуть надаватися й інші екскурсії за додаткову плату.</p> <p>Вартість екскурсій залежить від цін на перевезення, цін на вхідні квитки до парків, музеїв, інших об'єктів, а також вартості послуг екскурсоводів, гідів-перекладачів, супроводжуючих осіб.</p> <p>До калькуляції цієї статті включають вартість групового квитка або суму, отриману шляхом множення вартості екскурсії на 1 особу на кількість осіб в групі.</p> <p>Вартість екскурсійного обслуговування на 1 особу складає 1300,00 грн.</p>
Страхове обслуговування	<p>Страховий внесок включається у вартість туру.</p> <p>Розмір залежить від тарифів, що базуються на таких умовах:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вимоги інших держав, щодо мінімального розміру страхової суми; • тривалість подорожі; • число в групі туристів (можливі знижки від 5 до 10%); • вік (для осіб старше за 60 років сума страховки може бути вдвічі збільшена). <p>Під час страхування на внутрішніх маршрутах обсяг тарифів визначається страховою компанією.</p> <p>Страхування туристів, які їдуть за кордон, проводиться за системою «assistance», з використанням якої відшкодування страхове надається не в грошовій формі, а у вигляді конкретної послуги чи сплати за фактично надану послугу.</p> <p>Вартість страхування однієї особи складає 800,00 грн.</p>

Джерело: Складено автором

Розрахунок вартості екотуру ґрунтується на проведених організаційно-технічних заходах з пошуку партнерів та укладених з ними угод [33].

Розрахунок собівартості екотуру на о. Мадейра наведено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Калькуляція собівартості екотуру на о. Мадейра

Найменування витрат	Вартість (у гривнях)
Розміщення в готелі	12000,00
Трансфер	500,00
Переліт	16000,00
Послуги гіда	1000,00
Експурсійне обслуговування	1300,00
Транспортне обслуговування	1600,00
Харчування	2200,00
Страхування	800,00
Інші витрати	300,00
Повна собівартість	35700,00
Продажна вартість туру	37400,00

Джерело: Складено автором

Собівартість організації екотуру на острів Мадейра в Португалії складає 37400,00 грн. або 890 євро на 1 особу.

Враховуючи вищезазначені розрахунки можна визначити рентабельність розробленого екотуру (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Планова рентабельність екотуру

Послуга	Собівартість, грн.	Рентабельність, %	Прибуток, грн.	Вартість, грн.
Екотур на о. Мадейра	37400,00	11,0	4114,00	41514,00

Джерело: Складено автором

Об'єктивність формування собівартості турпродукту великою мірою зумовлює комерційний успіх діяльності туристичних підприємств. За умов, коли показник цін регулюється ринком турпослуг на основі маркетингових досліджень, є необхідність оптимізації витрат на виготовлення й реалізацію турпродукту з дотриманням його заданої якості [34].

Система формування собівартості турпослуг має ґрунтуватися на таких принципах:

- обґрунтованість й доцільність витрат;
- цільове й ефективне використання ресурсів;
- висока якість послуг, що надаються [27].

Основним критерієм обґрунтованості витрат є їх економічна доцільність, що підтверджується відповідними фінансовими розрахунками. Ефективність й доцільність використання ресурсів забезпечується в процесі безпосереднього здійснення конкретних витрат й ґрунтується на системному фінансовому контролі.

ВИСНОВКИ

Успіх туристичної діяльності на туристичному ринку визначається насамперед привабливим туристичним продуктом, тому основним завданням туристичного підприємства, зокрема туроператора, є створення привабливого турпродукту.

Розвиток екологічного туризму в даний час пов'язаний з тим, що головним пріоритетом людства стає турбота про екологію. Все більша кількість людей звертає увагу на екологічний відпочинок й віддає перевагу відпустці, яка включатиме різноманітні туристичні активності, нести в собі освітні елементи і більшою мірою буде спрямованою на відпочинок від великих міст.

Головним чинником розвитку екологічного туризму в Португалії є наявність в ній великої кількості природних туристичних ресурсів, які зберегли свою первозданну красу та унікальність. Португалія приділяє велику увагу розробці, сертифікації й оснащенню туристичних об'єктів та контролю кількості турпотоків до кожного з них, а за потреби переоснащує певні об'єкти для зменшення впливу людини на навколишнє середовище.

Проаналізувавши можливості туристичної індустрії Португалії, її рекреаційний потенціал і сучасний стан туризму в країні, можна зробити висновок, що країна володіє величезними перевагами, які сприяють розвитку туристичної галузі всередині країни

Основними проблемами реалізації екологічного туру на острів Мадейра на українському ринку є загальний низький рівень обізнаності українців про екологічні проблеми та важливість піклування про природу. А також відповідно високі ціни на турпослуги в Португалії, недостатність популяризації ековідпочинку, як туристичного напрямку на ринку турпослуг в цілому.

Відповідно для популяризації екотуризму на ринку турпослуг в Україні необхідно глобалізувати знання про важливість збереження екологічної стабільності, принципи раціонального використання природних ресурсів, запроваджувати міжнародні проекти, співпрацювати з іншими країнами у сфері

просування екотуризму, забезпечити якісну освіту спеціалістам в туристичній галузі, проводити регулярні тренінги та семінари з підвищення кваліфікації, поширювати інформацію разом з якісними фото- і відео-матеріалами на туристичних платформах у соцмережах, сформувати чітку маркетингову стратегію просування екологічного відпочинку в Португаліїта створювати унікальні турипродукти, які включатимуть різні туристичні активності.

Отже, реалізація турпродукту є основною метою діяльності підприємств туріндустрії, а кількість реалізованих турів – показником успішності функціонування підприємства. Ефективність реалізації екотуру залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів: фінансових й матеріальних ресурсів, процесів планування, прогнозування, організації роботи підприємства, його стратегії й політики, методів управління, кваліфікації й професійних якостей робітників. Загалом від того наскільки ефективно функціонує підприємство залежить його прибутковість й конкурентоспроможність на туристичному ринку, і чим вищими будуть ці показники, тим успішнішою буде вся туріндустрія України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андренко І.Б., Кравець О. М., І. М. Писаревський Менеджмент туризму: навч. посібник / І.Б. Андренко, О.М. Кравець, І. Писаревський – Х.: ХНУМГ, 2014. – 402 с.
2. Бабіна Н.І. Аналіз рейтингу конкурентоспроможності країн у галузі міжнародного туризму / Н.І. Бабіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2019. – Вип. 3. – С.33-38.
3. Беспала О.А. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристичного ринку в Україні /О.А. Беспала // Економіка: реалії часу. –2017. – №6 (34). – С. 9-17.
4. Великочий В.С. Міжнародний туризм: навч. посіб. / В.С. Великочий, О.І. Дутчак, В.В. Шикеринець. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2015. – 254 с.
5. Вишневський В.І. Екологічний туризм: навч. посібник / В.І. Вишневський. – Київ Інтерпрес ЛТД, 2015. – 140 с.
6. Гаврилов В. П. Інформаційні системи і технології в туризмі: навч. посібник для студ. напряму підготовки 6.140103 "Туризм" / В.П. Гаврилов. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 168 с.
7. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посібник / С.С.Галасюк, С.Г.Нездоймінов. – Херсон: Олді-Плюс, 2019. – 248с.
8. Гребеник В. Маркетинг на ринку туристичних послуг в умовах пандемії / В. Гребеник, О. Наумова // Матеріали конференції "Wissenschaftliche Ergebnisse und Errungenschaften" (м. Мюнхен, 25 грудня 2020 р.) Зб. наук. раць: ЛОГОС. 2020. – Т.1. – С. 42–43. [URL:https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/7546](https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/7546) (дата звернення: 02.02.2023).
9. Гринюк В.І. Туризм як фактор впливу на екологічний стан довкілля. Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки: матеріали міжнародної

науково-практичної конференції (м. Рівне, 21-22 травня 2020 р.) / В.І. Гринюк.
– Рівне: НУВГП, 2020. – С.367-372.

10. Гуменюк Г.М. Організація туристичних подорожей: Навчально-методичний посібник / Г.М. Гуменюк. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 364 с.

11. Дергоусова А.О. Організація туризму та туристичної діяльності: Конспект лекцій / А.О. Дергоусова, Г.М. Зайкіна. – Харків: УкрДУЗТ, 2019. – Ч. 1. – 53 с.

12. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95.
[URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95%D0%B2%D1%80#Text) (дата звернення: 02.02.2023).

13. Заячківська Г. Моніторинг євроінтеграції України у сфері туризму / Г. Заячківська // Журнал європейської економіки. – 2017. – Т. 16. – № 2(61). – С. 241-255.

14. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі: навч.-метод. посібник / О.Д. Король. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 144 с.

15. Кручек О.А. Основи туризмології: навчальний посібник/ О.А.Кручек, С.В.Соляник, С.І. Гордієнко. – Херсон: Олді Плюс, 2020. – 234 с.

16. Кузик С.П. Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни): навч. посібник / С.П. Кузик. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 148 с.

17. Лебедев, І. В. Сталій розвиток туризму досвід Європейського Союзу і завдання для України / І.В. Лебедев // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2018. – №3 (67). – С. 162–173.

18. Летуновська Н.Є. Маркетинг у туризмі: підручник / Н.Є. Летуновська, О.В. Люльов. – Суми: Сумський державний університет, 2020. – 270 с.

19. Мальська М.П. Світовий досвід розвитку туризму: підручник / М.П. Мальська, Н.М. Паньків, А.Б. Ховалко. – К.: «Центр учбової літератури»,

2017. – 244 с.

20. Міжнародний туризм: навч. посібник для студ. спеціальності 8.14010301 «Туризмознавство» Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника / укладачі В.С. Великочий, О.І. Дутчак, В.В. Шикеринець. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2015. – 254 с.

21. Міжнародний туризм: навч. посібник для студ. спеціальностей «Туризмознавство», «Міжнародні економічні відносини» / С.О. Юрченко, О.Є. Юрченко. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 328 с.

22. Олійник Я.Б. Географічне країнознавство / Я.Б. Олійник, Б.П. Яценко, О.О. Любіцева // за наук. ред. Я.Б. Олійника, Б.П. Яценко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 143 с.

23. Організація туризму: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. В. Я. Брича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 448 с.

24. Панченко Ю.В. Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму: навч. посібник / Ю.В.Панченко, О.Є.Лугінін. – К.: ПАТЕРИК, 2019. – 342 с.

25. Покоłodна М.М. Організація екскурсійної діяльності: підручник / М.М. Покоłodна. – Харків: ХНУМГім. О. М. Бекетова, 2017. – 180 с.

26. Піменов В.Г. Розвиток екологічного туризму в Україні: основні поняття, проблеми, сучасний стан / В.Г. Піменов // Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації. – 2018. – Вип. 52. – С. 198–208.

27. Ринок туристичних послуг: управління розвитком в умовах просторової поляризації: монографія / Г.О. Горіна. – Кривий Ріг : Видавець ФОП Чернявський Д.О., 2016. – 305 с.

28. Світовий ринок туристичних послуг й пріоритети розвитку туризму в Україні: монографія / Н.А. Дехтяр. – Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. – 470 с.

29. Словник термінів з дисципліни «Інфраструктура туризму» / Л.В. Транченко, Н. В. Терещук, С. В. Тимчук, Л. М. Нещадим. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. – 66 с.

30. Стафійчук В.І. Туристичне країнознавство: навчальний посібник у 4 т. т.2. / В.І. Стафійчук, О.Ю. Маліновська. – Херсон: Олді-Плюс, 2021. – 320 с.

31. Стецький В. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу. навч. посібник. / В.В. Стецький, Л.І. Котик. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 129 с.

32. Устименко Л.М. Основи туризмознавства: практикум / Л.М.Устименко, Н.В. Булгакова. – К.: Ліра-К, 2018. – 80 с.

33. Школа І. М. Менеджмент туризму : підручник для студ. вищ. навч. закладів / І. М. Школа, О. П. Корольчук. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 464 с.

34. Шляхи забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в умовах глобалізації: монографія / авторський колектив; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І.О. Бочана. – Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2020. – 236 с.

35. Юрченко С.О. Міжнародний туризм: навч. посібник для студентів спеціальностей «Туризмознавство», «Міжнародні економічні відносини» / С.О. Юрченко, О.Є. Юрченко. – Харків: ХНУ імені В. Н. Казаріна, 2016. – 328 с.